నడుస్తున్న తెలంగాణ

ISSN 2349-2376

ఆర్థిక, రాజకీయ, సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపుటి:14 సంచిక:12 166 డిసెంబర్ 2024 హైదరాబాద్

- వర్తమానకాలంలో అధ్యయన సంస్కృతి
- అటవీ ప్రాంతాల్లో ఖనిజాల వెలికితీతవాదం, దోపిడి
- ఇంతవరకు అచ్చుమైన గిరిజన కథ రాలేదు
- అపూర్వ తెలంగాణ సాంస్కృతిక పదకోశం
- పేరిణి శివతాండవం వీరశౌర్యాలకు ప్రతీకనా? హాస్యరసభరితమా?

UGC CARE LISTED JOURNAL

నడుస్తున్న తెలంగాణ

ఆర్థిక, రాజకీయ, సాహిత్య మాసపత్రిక

ISSN 2349-2376

డిసెంబర్ 2024
సంచిక : 12
సంపుటి : 14

UGC CARE LISTED JOURNAL

రచనలు పంపాల్సిన చిరునామా
స్నేహలత ఎం.,
ఇంటి నెం.2-95, ఫ్లాట్ నెం. 301,
వైష్ణవి స్మార్ట్, రోడ్ నెం.2,
కాకతీయ నగర్, హబ్సిగూడ
హైదరాబాద్-500 007.
మెయిల్:nadusthunnatelangana@gmail.com
ఫోన్ నెం.: 9290745490

సంపాదకుని ఉత్తరం

ఆకురాలు కాలంలో
జీవితం చిగురించటం
ఒక ఆశ

వాలిపోతున్న పొద్దులో
సూర్యుడు ఉదయించటం
ఒక వేకువ

పల్లవిస్తున్న ప్రేమలో
రాసుకున్న గీతం
ఒక జ్ఞాపకం

అమ్మపాల పొదుగులో
సేదతీరుతున్న శిశువు
ఒక కొనసాగింపు

ఒరిగిపోయిన వీరుడి చేతిలో
గురిపెట్టిన ట్రిగ్గర్
ఒక యుద్ధం

31 డిసెంబర్, 2024

తెలంగాణ తొవ్వ

అపూర్వ తెలంగాణ సాంస్కృతిక పదకోశం

డా॥డి.ఉదయ్‌భాను

అస్తిత్వాలు అన్యాక్రాంతం అవుతున్న సందర్భంలో 'సంస్కృతి' ప్రశ్న అనివార్య రేఖగా నిలుస్తుంది. మనిషి కనుమరుగు కావడం కంటే మనుగడ పరాధీనం కావడం ఏమిటనేది ఆ ప్రశ్నలో ఉన్న సాంద్రత. ద్రవీభూతంగా ఉండే భావజాలం భౌతిక రూపాలకంటే భావనాలోలకాన్నే ఎక్కువ ఆశ్రయిస్తుంది. అనివార్యంగానే పరాస్తమవుతున్న ఉనికిని గురించిన వేదన విభిన్న రూపాల్లో వ్యక్తమవుతుంది. ప్రాకృతిక సత్యాలను ఛేదిస్తూ నాగరికతకు ఎరువేసిన శ్రామికులు పాదును వెతుక్కోవడం కోసం వైవిధ్యమైన కృషికి తెగబడుతారు. రూపంలో "తెలంగాణ సాంస్కృతిక పదకోశం" పేరుతో డా॥ఎస్.చంద్రయ్య పెనుగులాటగా వెలువడిన పుస్తకం తాలూకు సారం చిరునామా తనకు ఉనికిని నెలకొల్పిన ఆవరణం మీద ఎనలేని ప్రేమాస్పద హృదయమే.

భాషానిర్మాణాలను అధ్యయనం చేయడం భాషావేత్తలందరూ చేస్తారు. కానీ వ్యవహర్తలు తమ వ్యక్తీకరణ సాధనాన్ని నిర్మించుకోవడంలోని భావాల లోతుల్లో దాచుకున్న సంవేదనలేమిటీ, బతుక్కూ భాషకూ ఉన్న అవిభాజ్యమైన వ్యవహారాలేమిటీ, బతుకుతోపాటు భాషలోనూ చోటుచేసుకుంటున్న మార్పులకు మౌలిక పునాది ఏమిటీ అని చంద్రయ్య ఆలోచించారు. ఆ క్రమంలోనే తనను తానుగా నిలిపిన పలుకుల నైసర్గికతను ముద్రగా నిలపాలనుకోవడమే ఈ సామాజిక భాషాశాస్త్రవేత్త చేసిన అవిరళ కృషి.

నిఘంటు నిర్మాణ నేపథ్యాలు రాజకీయాలకు భిన్నమైనవని ఎవరు చెప్పినా అబద్ధం. ఇది అసంబద్ధ వాదన అని చేసే ఏ ప్రయత్నమైనా కుతర్కమే అవుతుందని ఒప్పుకోవాల్సిన నేటినిజం. ఇజాలు లేవనెత్తిన ప్రశ్నలు కూడా నిజాలను అబద్దాలను చేయడాలకూ, అబద్దాలను నిజాలను చేయడాలకూ మధ్య అదృశ్య లక్ష్యాలున్నాయనే! యాస్క, కశ్యపాది ప్రవీణులు రూపొందించిన నిరుక్తాల దగ్గరి నుండి ఆధునిక నిఘంటువుల దాకా జరిపిన కృషి అనన్య సామాన్యమైనదని ఇప్పటిదాకా ప్రచలితమైన ప్రవచనాలు మేధో ఆవరణాన్ని ఆసాంతం ఆక్రమించాయి. అయినప్పటికీ వాటివాటి లక్ష్యాలకు ప్రజా ప్రాయోజితమే ప్రధాన సూత్రం కావాలనే ప్రమాణమే ముందుంటుంది.

తెలుగులో ఇప్పటిదాకా అనేకానేక నిఘంటు నిర్మాణ ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కానీ, సాంస్కృతిక పదకోశమేదీ నిర్మాణం కాలేదన్నది ఎంత సత్యమో, దానికోసం పూనుకోకపోవడానికి కారణాలేమిటన్నది కూడా యాదృచ్ఛికం పేరుమీద దాటవేయలేని వాస్తవం. ఇది ఏమాత్రమూ అసందర్భ ప్రేలాపనో, నిరాధార ఆరోపణో కాదు. కాలనాళిక మీద ఏ ప్రశ్నకైనా మౌలికమైన పునాది లేకుంటే అది కేవలం గాలివాటం కాగలదు. కానీ డా॥ ఎస్.చంద్రయ్య చేసిన ఈ అపూర్వ కృషి, పూర్వపులోటును పూడ్చే పూనిక అన్నది ఒప్పుకోవాల్సిన వాస్తవం. ఎందుకంటే ఇది వర్తమానం.

ఈ పుస్తకం కేవలం నిఘంటువు కాదు. తెలుగు ప్రజల నిసర్గ సంస్కృతికి వ్యక్తీకరణగా నిలిచిన మట్టిభాష జీవనాడి. భావజాలపరంగా దురాక్రమణకు గురైన పండుగలూ జాతరల మూలాల్ని పట్టించుకోకుండా, అవి హిందుత్వ ప్రతీకలే అని తీర్మానించడం రూపవాదులు చేసే శుద్ధ జడతర్కం. విడిపోయిన దు:ఖభరిత జీవితాలను ఏకోన్ముకం చేసే వేడుకలు వాటి ప్రాథమిక రూపం. కాలక్రమేణా మూలవాసీ వేడుకను ఆధిపత్య భావజాలం ఆక్రమించింది. కానీ 'వేడుక' ఏ రంగూ రుచీ అంటని మానవానంద కూడలి. చరిత్ర నిర్మాణానికి సాహిత్య, పురావస్తు ఆకరాలు ఎంత కీలకమో ఇదీ అంతే అవసరమని, తన తోడ్పాటునందించే పరంపర. ఈ నిఘంటువులో చోటుచేసుకున్న పదాలను గమనిస్తే, తెలుగు ప్రజల చరిత్ర, సంస్కృతి నిర్మాణంలో అవి ఎంత కీలకమైనవో తెలుస్తుంది. ఉదాహరణకు 'అటువ' అనే పదం చూడొచ్చు. ఉత్తర తెలంగాణలోని అటవీప్రాంతంలో కొండరెడ్లు జరుపుకునే భూమి పండుగ అనే ఉమ్మడి వేడుక కోసం, సకల జనుల భాగస్వామ్యం కోసం డబ్బులు సేకరించుకునే పనిని అటువ అంటారు. ఈ పదం గణసమాజ సామూహికత్వానికీ, ఐక్యతకూ ఆనవాలు. అలాగే 'ఆకిపేన్' అనే ఆదివాసీ ఇలవేల్పు పేరు. గోండుల భాషలో 'ఆకి' అంటే ఆకు అనీ, 'పేన్' అంటే దేవుడు లేదా

దేవత అని అర్థం. శ్రావణమాసంలో తొలకరి వర్షాలు పడిన తర్వాత ఆ సమూహం ఉమ్మడిగా కృతజ్ఞతాభావంతో ఆ ఇలవేల్పును పూజిస్తూ పండుగ చేసుకుంటారు. మానవజాతి చరిత్రలో ఆహార సేకరణ దశ నుండి ఆహార ఉత్పత్తి దశకు ఎదగడం మౌలికమైన మార్పు. ఆ దశలో ప్రకృతినే దైవంగా భావించి శ్రమజీవులు చేసుకునే వేడుక ఏ ప్రాచీన నాగరికతలో చూసినా కనిపిస్తుంది.

సంస్కృతి ఏకశిలా సదృశ్యం కాదు. అన్ని సంస్కృతులకు మల్లే తెలంగాణదీ వైవిధ్యభరితమైన సంస్కృతి. తెలంగాణలో మత వైవిధ్యమెంత ఉన్నదో సామరస్యమూ అంతే ఉన్నది. గ్రామాల్లో దర్గాలకు హిందూ భక్తులు ఉంటారు. ఇస్లాం పీర్లపండుగ రోజు హిందూ ముస్లింలు కలిసే ధూలాడుతారు. ఆ ఆటలో హిందువులే 'ఆశన్న ఊశన్న' పాటలు పాడతారు. వాస్తవానికి ఆశన్న ఊశన్న అంటే మహమ్మద్ ప్రవక్త శిష్యులైన ఇమామ్ హసన్, ఇమామ్ హుసైన్. వీరిరువురూ ప్రజాస్వామ్య భావాలకోసం వీరోచితంగా పోరాడిన అమరులు, త్యాగధనులు. వారి ఉదాత్త హృదయానికి మతపరమైన అడ్డుగోడలు విరిగిపోయాయి. అందుకే ముస్లింలతోపాటు హిందువులకూ వారు ఆరాధ్యులయ్యారు. హిందువులు పాడే అలావు పాటల్లో గౌరవింపబడుతున్నారు. ఇట్లా తెలంగాణ హిందూ ముస్లింల అవిభాజ్య కలయికే భాషలో ఆదాన ప్రదానాలకు హేతువయ్యింది. తెలుగులోకి చేరిన సాంస్కృతికపరమైన అన్యదేశ్యాలు, దేశ్యాలంత సహజత్వాన్ని సంతరించుకున్నాయి. అలావు, పీర్లు, ఇఫ్తార్ మొదలైనవాటికి కూడా ఈ నిఘంటువులో చోటున్నది. తెలంగాణ అంటే తెలుగు హిందువులదే అనే సంకుచిత్వం లేకపోవడం ఈ నిఘంటు నిర్మాణకర్త హృదయవైశాల్యం. పరిశోధనా వరణంలో దృగ్విషయాలకంటే, వాటి నిర్ణేతలుగా వ్యవహరించే మూలకాలకే ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం, సూత్రీకరణలకు అసలైన బలం.

ఈ నిఘంటువు తెలంగాణ ప్రాదేశిక భాషకు సంబంధించినది. తెలంగాణ భాషాసాహిత్యాల గురించిన చర్చల్లో ఎక్కువగా ప్రధాన స్రవంతి ప్రజల గురించినవాటికే ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం జరిగింది. కానీ తెలంగాణ ప్రాంతానికి ఆదిమతల్లిగా విలసిల్లాల్సిన అడవి ప్రజల జీవనానికి సంబంధించిన సంస్కృతీ, సాంప్రదాయాలు, ఆచారాలకు చెందిన భాషకు కూడా పెద్దపీట వేయడం గమనార్హమే కాదు, ఇప్పటిదాకా మనం విస్మరిస్తూ వస్తున్న సమూహాలను పట్టించుకోవల్సిన బాధ్యతను గుర్తు చేయడం కూడా.

తెలంగాణ సాంస్కృతిక పదకోశం పేరుతో వెలువడిన ఈ పుస్తకంలోని పదాలను స్థూలంగా గమనిస్తే, ఈ ప్రాంత ప్రజల చరిత్ర నిర్మాణానికి అవి ఎంతగా దోహదపడతాయో అర్థం అవుతుంది. ప్రపంచంలోని ఏ ప్రాచీన నాగరికతను లోతుగా గమనించినా, వాటిల్లో గణసమాజాల తాలూకు సామూహిక ప్రయోజనం, సామూహిక కృషి, ఐక్య జీవనం కనిపిస్తాయి. తెలంగాణ ప్రాచీన సమాజంలో గణసమాజపు వెలుగులు ఎంతగా దేదీప్యమానంగా వెలిగాయో, వర్తమాన కాలంలో ఖండఖండాలుగా వ్యవచ్ఛిన్నమైన మానవ సమూహాలు చరిత్ర నుండి ఏ ఆదర్శాలను స్వీకరించాలో కూడా ఈ పుస్తకం మనకు బోధిస్తుంది. మనిషి సంఘజీవి అనీ, పరస్పర సహకారం లేనిదే అసలు మానవ ఉనికే లేదనీ, ఉమ్మడితనంలో, సామూహికత్వం కోసం జీవించడంలో ఎంత గొప్పదనం ఉందో తెలియజేస్తుంది.

మనిషీ, చరిత్ర, రాజకీయం, దర్శనం, పాతదనం, కొత్తదనం అనేవి ఎవరు అడ్డొచ్చి ఎదురుగా నిలబడినా నిరవధికంగా సాగేవే. పదాలనూ, పదాలను పలికే పెదాలనూ, పెదాలను పలికించిన గుండె లయనూ పట్టుకోవడం, నిలబెట్టుకోవడం, చరిత్ర నొసటి మీద పచ్చబొట్టు పొడవడం డా॥ఎస్. చంద్రయ్య లక్ష్యించిన కృషి. ఇవన్నీ పుస్తకం గురించిన కొన్ని మాటలే..

ఈ 'తెలంగాణ సాంస్కృతిక పదకోశం' నిర్మాణంలో భౌతికంగా డా॥ఎస్. చంద్రయ్య చేసిన కృషి గురించి కాదుగానీ, భావనా ప్రపంచంలో పాదాలు దాటిన నదుల లోతేమిటి, రాతి బండల మీది కంటే, కాగితాల కిటికీల కంటే భిన్నమైనదేదో జనాచారాల్లోని పండుగల్లో, జాతరల్లో నిర్వికల్ప భావాల అవశేషాలుగా మిగిలిపోయినదేమిటి అన్నదే చర్చనీయాంశం. గడిచిన వందేళ్లలో కవిత్వం, కథ, నవల, నాటకం మొదలైన సాహిత్యాది రూపాల్లో జరిగిన ప్రత్యామ్నాయ ప్రయత్నాలను చూశాం. విలోమ రాజకీయాల అవగాహనా పరిధి ఇంకా తెలుగు భాషారాజకీయాల ఆవరణలోకి సంపూర్ణంగా ప్రవేశించలేదు. మరీ ముఖ్యంగా అనువాద శాస్త్రం, నిఘంటు నిర్మాణ శాస్త్రాల్లోకి. డా॥ ఎస్. చంద్రయ్య ఒక సాహసోపేతమైన అపూర్వ కృషి చేశాడు. సరికొత్త నిఘంటువును నిర్మించాడు. సాహిత్య విమర్శలో కొత్తగొంతుగా ముందుకు వస్తున్న ఇమ్మిడి మహేందర్ సహకారం ఈ పుస్తకాన్ని మరింత బలోపేతం చేసింది. ఇది ప్రాజెక్టు రూపంలో తెలంగాణ సాహిత్య అకాడమీకి 2019లో సమర్పించిన కృషి. దీన్ని పుస్తకంగా తీసుకురావాల్సిన అవసరాన్ని గుర్తించి, ముద్రించిన తెలంగాణ సాహిత్య అకాడమీ చొరవ అభినందనీయం. తెలంగాణ గణసమాజపు మూలాల్లోకి మీకు సాదర ఆహ్వానం.

★ రచయిత: కవి, విమర్శకులు T